

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

**КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО»**

**для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» денної та заочної форм навчання**

**Дніпро
2023**

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Основи світової політики та транснаціональне співробітництво» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної та заочної форм навчання / Халапсіс О. В. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2023. 26 с.

РОЗРОБНИК:

Олексій ХАЛАПСІС, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, доктор філософських наук, професор.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Юлія ШАБАНОВА, завідувач кафедри філософії та педагогіки НТУ «Дніпровська політехніка», доктор філософських наук, професор;

Елеонора СКИБА, професор кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук, професор.

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-гуманітарних дисциплін протокол № 10 від 25.01.2022 р.

Рекомендовано Науково-методичною радою університету протокол № 6 від 17.02.2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ.....	5
ТЕМА 1. СВІТОВА ПОЛІТИКА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ	6
ТЕМА 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МІФИ ТА МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА.....	7
ТЕМА 3. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ГЕОПОЛІТИКИ.....	8
ТЕМА 4. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА.....	9
ТЕМА 5. СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	10
ТЕМА 6. ЛІКВІДАЦІЯ КОЛОНІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ.....	12
ТЕМА 7. ХОЛОДНА ВІЙНА ТА БІПОЛЯРНА СИСТЕМА	13
ТЕМА 8. РОЗПАД БІПОЛЯРНОЇ СИСТЕМИ. ПОСТКОМУНІСТИЧНІ КРАЇНИ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ	14
ТЕМА 9. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ. ПОСТБІПОЛЯРНИЙ СВІТ.....	16
ТЕМА 10. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	19
ТЕМА 11. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА	20
ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ.....	21
ТЕМА 13. МІЖЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ.....	23
ТЕМА 14. УКРАЇНА У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ	24

ВСТУП

Дані методичні вказівки розроблені для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи світової політики та транснаціональне співробітництво» є висвітлення теоретичних та практичних аспектів світової політики, розкриття змісту специфічних понять і підходів до вивчення політичних взаємодій на міжнародній арені, ознайомлення студентів з прикладним використанням фундаментального знання про цю сферу суспільного життя.

Основними **завданнями** дисципліни «Основи світової політики та транснаціональне співробітництво» є вивчення основних концептуальних підходів до аналізу світової політики, висвітлення основних тенденцій сучасної світової політики, з'ясування місця України у сучасній світовій політиці, обґрунтування впливу релігії на світову політику, окреслення глобальних проблем сучасності у світовій політиці, вивчення можливості прогнозування світової політики.

Методичні рекомендації мають за мету надати допомогу студентам у підготовці до семінарських занять та складанні підсумкового контролю з дисципліни «Основи світової політики та транснаціональне співробітництво».

В розробці наводяться основні питання підготовки студентів до семінарських занять, питання для обговорення, основні поняття, а також список рекомендованої літератури до кожної теми.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 год. / 8 кредитів ECTS. Матеріал курсу розподілений на 14 тем.

ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Поточний контроль (ПК)			Екзамен (Е)
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤30	≤15	≤15	
≤60			≤40
Підсумкова оцінка (П)=ПК+З≤100			

Семінарські заняття відносяться до аудиторної роботи, максимальна сума балів складає 30. Робота на семінарських заняттях оцінюється за 5-бальною шкалою.

Критерії оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні матеріалу.
4	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні матеріалу.
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні ; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками .
2	Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення.
1	Студент не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.
0	Відсутність на занятті

ТЕМА 1. СВІТОВА ПОЛІТИКА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

План

1. Поняття, предмет та основні наукові школи світової політики.
2. Закономірності розвитку та аналізу світової політики.
3. Зміст світової політики.
4. Суб'єктний склад світової політики.
5. Світова політика і стратегічні дослідження.

Питання для обговорення. Визначення поняття «світова політика». Концептуальні основи аналізу світової політики і міжнародно-політичної практики. Характеристика і зіставлення переваг і обмежень традиційних і нетрадиційних спроб раціоналізації процесу вироблення, коректування і реалізацій зовнішньополітичних рішень. Концептуальні моделі формування зовнішньої політики, взаємовплив внутрішньополітичних рішень і світової політики, теорія циклів у вивченні владних відносин на світовій арені.

Основні поняття теми: предмет світової політики, суб'єкти світової політики, актори світової політики, держава, національний інтерес, нація, народ, національна безпека, регіональна безпека, міжнародна безпека.

Рекомендована література:

1. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. ред. проф. Б. Гуменюка та проф. С. Шергіна. К.: Університет «Україна», 2014. 508 с.
2. Дослідження світової політики: політичне есе. К., 2006. 245с.
3. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. Львів, 2013. 269с.
4. Кирилюк Ф. М. та ін. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 704 с.
5. Коппель О.Н., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини ХХ століття. К., 1999.
6. Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика: підручник. КНУ імені Т.Г. Шевченка. 2014. 662 с.
7. Міжнародні системи і глобальний розвиток. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 606 с.
8. Недбай В.В. Світова політика сучасності [Текст] : навч. посіб. Миколаїв : Швець, 2015.
9. Політологія: підручник / за ред. М. П. Требіна. Х.: Право, 2013. 416 с.
10. Ткаченко В.М. Україна на межі цивілізацій. К., 1995.
11. Тригуб П. М. Міжнародні відносини і світова політика: навч.-метод. посіб. Миколаїв : СПД Румянцева, 2012. 197 с
12. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підручник / В.А. Манжола, В.Ю. Константинов, С.В. Андрущенко та ін., за ред. Л.В. Губерського. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 512 с.

ТЕМА 2. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ МІФИ ТА МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА

План

1. Міфи як засіб людської співпраці. Когнітивна революція
2. Теорія суспільного договору
3. Концепція природного права
4. Ліберальний міф
5. Соціалістичний міф
6. Націоналістичний міф

Питання для обговорення. Проблема походження держави: основні теорії. Томас Гоббс і його теорія суспільного договору. Джон Локк про суспільний договір. Теорія суспільного договору в системі поглядів Ж.-Ж. Руссо. Теологічний зміст та різновиди природного права. Природне право в умовах становлення філософії та юриспруденції. Природне право у німецькій класичній філософії. Природно-правові концепції в українській філософії права. Регенерація природного права у сучасній світовій філософії. Відмінності між ліберальним та соціалістичним міфом. Сучасні варіанти лібералізму та соціалізму. Співвідношення понять «націоналізм», «нацизм», «фашизм».

Основні поняття теми: політико-правовий міф, суспільний договір, природне право, божественне право, лібералізм, соціалізм, націоналізм, свобода, рівність, нація.

Рекомендована література:

1. Бачинін В.А., Панов М.Л. Філософія права: підручник. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 472 с.
2. Манан П. Інтелектуальна історія лібералізму. К.: Дух і літера, 2005. 206 с.
3. Муляр В. Природне право: концептуалізація західноєвропейської моделі від софістів до Гуго Гроція. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2013. Вип. 3. С. 59-65.
4. Прокопов Д. Є. Природне право як предмет аналізу в європейській новочасній теоретико-правовій думці. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 3. С. 47-54.
5. Проценко О., Лісовий В. Лібералізм, антологія. К.: «Простір», «Смолоскип», 2009. 1128 с.
6. Рассел Б. Історія західної філософії / пер. Ю. Лісняк, П. Таращук. К.: Основи, 1995. 759 с.
7. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Укр. пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
8. Сливка С.С. Природне та надприродне право: у 3 ч. Ч. 1: Природне право: історико-філософський погляд. К.: Атіка, 2005. 224 с.

9. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Пер. П. Тарашук. Київ: Основи, 1994. 224 с.
10. Халапсис А. В. Постидеологический мир? *Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2010. №6 (74). С. 60-62.
11. Харарі Ю. Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 544 с.
12. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки). К.: Либідь, 2005. 576 с.
13. Шульженко Ф.П., Андрусак Т.Г. Історія політичних і правових вчень. К.: Юрінком Інтер, 1999. 304 с.
14. Halapsis A. Individualism: Allowed access. *Politology bulletin*. 2018. Issue 80. P. 35-45. doi:10.17721/2415-881x.2018.80.35-45.
15. Hobbes T. *Leviathan*. New York, NY: Oxford University Press, 1998. 576 p.
16. Locke J. *Two Treatises of Government and A Letter Concerning Toleration*. New Haven, CT: Yale University Press, 2003. 377 p.

ТЕМА 3. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ГЕОПОЛІТИКИ

План

1. Геополітика як напрям політичної думки.
2. Телурократичний та таласократичний напрями класичної геополітики: основні поняття та змістовне наповнення.
3. Концепції американської гегемонії: З. Бжезінський, Ф. Фукуяма, П. Вулфовіц.
4. Концепція зіткнення цивілізацій С. Хантінгтона.
5. Мондіалізм та геоекономіка: Ж. Атталі, Е. Люттвак.

Питання для обговорення. Геополітичний простір. Поля геополітики. Р. Челлен про геополітику. Німецька (Ф. Ратцель, Ф. Науманн), італійська (Д. Дуге), японська (Танака), російська («західники» та «слов'янофіли»), британська (Х. Макіндер) та американська (А. Мехен, Н. Спикмен) школи. Атлантизм, мондіалізм, геоекономіка (З. Бжезінський, С. Хантінгтон, Ж. Атталі, Ф. Фукуяма, К. Санторо та ін.).

Основні поняття теми: геополітика, телурократія, таласократія, гегемонія, контроль, культурно-історичний тип, цивілізація, мондіалізм, геоекономіка.

Рекомендована література:

1. Халапсис А. В. Геополітичні та цивілізаційні мотивації військових конфліктів. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2011. № 2 (27). С. 176-182.

2. Attali J. A Brief History of the Future: A Brave and Controversial Look at the Twenty-First Century. Arcade, 2011.
3. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives. New York: Basic Books, 1998. 240 p.
4. Fukuyama F. The End of History and the Last Man. New York: Free Press, 1992. 418 p.
5. Huntington S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster, 1996. 410 p.
6. Luttwak E. The Endangered American Dream: How To Stop the United States from Being a Third World Country and How To Win the Geo-Economic Struggle for Industrial Supremacy. (New York, NY: Simon & Schuster, 1993.
7. Luttwak E. Turbo-Capitalism: Winners and Losers in the Global Economy. London: Weidenfeld & Nicolson, 1998.
8. Luttwak E. Strategy: The Logic of War and Peace. Revised and Enlarged Edition. Cambridge, MA, 2002.
9. Luttwak E. The Middle of Nowhere: Why the Middle East Is Not Important. London: Atlantic Books, 2008.
10. Luttwak E. The Virtual American Empire: War, Faith, and Power. New Brunswick: Transaction Publishers, 2009.
11. Luttwak E. The Rise of China vs. the Logic of Strategy. Cambridge, MA, 2012.
12. O'Hanlon M. E. The Future of Land Warfare (Geopolitics in the 21st Century). Washington, DC: Brookings Institution, 2015. 254 p.
13. Wolfowitz P. D. Clinton's first year. *Foreign Affairs*. 1994. Vol. 73, #1. P. 28-43.

ТЕМА 4. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

План

1. Поняття міжнародної системи.
2. Поняття «міжнародних відносин» у політичній науці.
3. Співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика».
4. Суб'єкти міжнародних відносин та світової політики.
5. Характер взаємодій між основними учасниками міжнародних відносин та світової політики.
6. Міжнародні відносини як середовище реалізації світової політики.

Питання для обговорення. Поняття міжнародної системи. Співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика». Світова політика як система відносин між державами та групами держав, провідними соціальними, економічними та політичними силами і

організаціями, які діють на світовій арені. Міжнародні відносини як середовище, в якому реалізується світова політика. Міжнародна система як визначений характер взаємодій між основними учасниками міжнародних відносин.

Основні поняття теми: міжнародна система, міжнародні відносини, світова політика, держава, міждержавні об'єднання, міжнародні організації, транснаціональні корпорації.

Рекомендована література:

1. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 246 с.
2. Гольцов А. Г. Геополітика та геополітична географія : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
3. Дністрянський М. С. Геополітика: навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 436 с.
4. Космина В. Г. Світова політика чи система світової політики? *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 19. С. 69-76.
5. Політологія : підручник / за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2013. 416 с.
6. Семченко О. А. Іміджева політика України : монографія. К. : ВЦ «Академія», 2014. 272 с.
7. Стрельцов Є. Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Юридичний вісник «Повітряне та космічне право»*. 2014. № 33. С. 133-137.
8. Фесенко М. Глобальне стратегічне партнерство провідних акторів: теоретикометодологічний вимір. *Вісник КНУ ім. Т.Г. Шевченко*. 2015. № 43. С. 24-29.
9. Мальский М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. Львів, 2002.
10. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970–2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М. Матвієнко та ін. Київ: Либідь, 2000.
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.
12. Brzezinski Z. *The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books, 1998. 240 p.

ТЕМА 5. СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

План

1. «Довестфальський» період в історії міжнародних відносин.
2. Основні характеристики Вестфальської системи

3. Особливості Віденської системи.
4. Аналіз Версальсько-Вашингтонської міжнародної системи.
5. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин.

Питання для обговорення. Основні характеристики Вестфальської, Віденської, Версальсько-Вашингтонської міжнародних систем. Розгортання холодної війни та становлення біполярної системи міжнародних відносин. Світова політика і стратегічні дослідження. Війна і мир – засоби затвердження, збереження і перерозподілу влади в сфері міжнародно-політичних відносин. Геополітичні наслідки Другої світової війни. Ялтинська конференція: сутність та результати. Конференція в Сан-Франциско: перебіг та основні рішення. Потсдамська конференція та її результати. Паризька мирна конференція 1946 р. та мирні договори з колишніми союзниками Німеччини. Формування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.

Основні поняття теми: Вестфальська міжнародна система, Віденська міжнародна система, Версальсько-Вашингтонська міжнародна система, холодна війна, міжблокове протистояння, німецьке питання, СРСР, США.

Рекомендована література:

1. Вовк Р. В. Моделювання міжнародних відносин : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 246 с.
2. Гольцов А. Г. Геополітика та геополітична географія : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
3. Дністрянський М. С. Геополітика: навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 436 с.
4. Космина В. Г. Світова політика чи система світової політики? *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 19. С. 69-76.
5. Політологія : підручник / за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2013. 416 с.
6. Семченко О. А. Іміджева політика України : монографія. К. : ВЦ «Академія», 2014. 272 с.
7. Стрельцов Є. Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Юридичний вісник «Повітряне та космічне право»*. 2014. № 33. С. 133-137.
8. Фесенко М. Глобальне стратегічне партнерство провідних акторів: теоретико-методологічний вимір. *Вісник КНУ ім. Т.Г. Шевченко*. 2015. № 43. С. 24-29.
9. Шатун В.Т. Оборонна і безпекова політика Європейського Союзу: формування та еволюція. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. : Політологія. 2014. Т. 230, Вип. 218. С. 60-67.

10. Горбатенко В. «М'яка сила» як основа сучасної геополітичної стратегії. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2014. Вип. 4. С. 27-31.
13. Мальский М., Мацях М. Теорія міжнародних відносин. Львів, 2002.
14. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970–2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М. Матвієнко та ін. Київ: Либідь, 2000.
15. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2001. 622 с.

ТЕМА 6. КОЛОНІАЛЬНА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЗПАД

План

1. Поняття та сутність колоніалізму.
2. Історія колоніалізму.
3. Особливості колоніальної системи.
4. Розпад колоніальної системи.
5. Країни «третього світу»: моделі розвитку, боротьба з відсталістю.

Питання для обговорення. Країни, що визволилися, у світовій політиці. Криза колоніалізму та її чинники. Перша хвиля деколонізації. Бандунзька конференція країн Азії та Африки. «Третій світ». Становлення руху афро-азіатської солідарності. Друга й третя хвилі деколонізації. Становлення ідеології та практики Руху неприєднання. Еволюція Руху неприєднання в 60-70-ті рр. Створення осі Північ – Південь. Проблема нового міжнародного економічного порядку. Еволюція Руху неприєднання у 80-90-ті рр. ХХ – на початку ХХІ ст. Фактичне завершення процесу деколонізації та його наслідки.

Рекомендована література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. К., Юніверс, 2000.
2. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / за заг. проф. Б. Гуменюка та проф. С. Шергіна. К.: Університет «Україна», 2009. 508 с.
3. Дослідження світової політики: політичне есе. К., 1996.
4. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин. Львів, 1995.
5. Кальвокоресси П. Мировая политика 1945-2000 : в 2 кн. / Пер. с англ. Москва : Международные отношения, 2003.
6. Міжнародні системи і глобальний розвиток. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 606 с.
7. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті рр.). К., 1999.
8. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 рр.). К., 2001.
9. Міжнародні відносини та світова політика. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010.– 863 с.

10. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 512 с.
11. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives. New York: Basic Books, 1998. 240 p.
12. Kissinger. World Order. New York, NY: Penguin Books, 2015. 432 p.

ТЕМА 7. ХОЛОДНА ВІЙНА ТА БІПОЛЯРНА СИСТЕМА

План

1. Нові тенденції в радянсько-американських відносинах у 1950-х років.
2. Карибська криза 1962 р.: причини та наслідки.
3. Підходи та конкретні кроки керівництва СРСР та США до обмеження гонки озброєнь у 60-х роках:
4. Становлення політики розрядки: договори ОСО-1 та ПРО.
5. Підготовка до підписання договору ОСО-2.
6. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі: причини, передумови розвитку загальноєвропейського процесу.
7. Підготовка, проведення, заключний акт НБСЄ, основні підсумки НБСЄ та його історичне значення.

Питання для обговорення. Нові тенденції в радянсько-американських відносинах у 1950-х років. Карибська криза 1962 р.: причини та наслідки. Підходи та конкретні кроки керівництва СРСР та США до обмеження гонки озброєнь у 60-х роках: Становлення політики розрядки: договори ОСО-1 та ПРО. Підготовка до підписання договору ОСО-2. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі: причини, передумови розвитку загальноєвропейського процесу. Підготовка, проведення, заключний акт НБСЄ, основні підсумки НБСЄ та його історичне значення. Взаємозв'язок світової війни і світової політики в ядерну епоху в умовах біполярного світу (Г. Кіссінджер, Р. Арон, П. Галлуа). Наростання суперечностей світового розвитку у другій половині 1970-х років. Нарощування військової присутності в Європі. Введення радянських військ до Афганістану та зрив політики розрядки. Загострення холодної війни між протилежними системами у першій половині 1980-х років.

Локальні і регіональні війни в сучасному світі, їх політичне значення і роль в світовій політиці. Підготовка до війни як засіб взаємодії з учасниками світової політики. Роззброєння, конверсія і продаж зброї – єдність внутрішньополітичних і міжнародно-політичних аспектів. Радянсько-американські відносини у другій половині 1980-х років. Нова зовнішня політика Радянської держави. Перехід від конфронтації до співробітництва у відносинах між СРСР і США. Підписання Договору про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності. Гельсінський процес в умовах радянсько-

американського зближення. Вплив нового політичного мислення та американсько-радянського співробітництва на світові процеси. Розпад СРСР та закінчення холодної війни.

Основні поняття теми: Корейська війна, зовнішньополітичні доктрини, Карибська криза, розрядка, Гельсінкі, НБСЄ, безпека в Європі, Гельсінський заключний акт, гельсінські переговори.

Рекомендована література:

1. Бжезинський З. «Холодна війна» та її наслідки. *Політика і час*. 1993. № 1. С. 48-55.
2. Документи та матеріали з історії міжнародних відносин періоду холодної війни / Укл.: О. І. Сич, А. В. Мінаєв. Чернівці: Рута, 2008.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та геополітична географія : підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
4. Дністрянський М. С. Геополітика: навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 436 с.
5. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. Львів, 2002.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1970–2000 рр.) / В.С. Бруз, В.М. Матвієнко та ін. Київ: Либідь, 2000.
7. Політологія : підручник / за ред. М. П. Требіна. Х. : Право, 2013. 416 с.
8. Сич О. І., Мінаєв А. В. Світ у другій половині ХХ — на початку ХХІ ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку: Навчальний посібник. Чернівці: Наші книги, 2010.
9. Фесенко М. Глобальне стратегічне партнерство провідних акторів: теоретико-методологічний вимір. *Вісник КНУ ім. Т.Г. Шевченка*. 2015. № 43. С. 24-29.
10. Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives. New York: Basic Books, 1998. 240 p.
11. McMahon R. J. The Cold War: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2003, 200 p.

ТЕМА 8. РОЗПАД БІПОЛЯРНОЇ СИСТЕМИ. ПОСТКОМУНІСТИЧНІ КРАЇНИ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

План

1. Причини, сутність та наслідки оксамитових революцій в країнах Центрально-Східної Європи.
2. Падіння Берлінського муру та об'єднання Німеччини. Територіальні та політичні наслідки об'єднання Німеччини.
3. Політичні та економічні аспекти зникнення соціалістичного табору. Ліквідація Варшавського договору.

4. Причини, хід та наслідки розпаду СРСР.
5. Розпад Югославії. Балканські війни.
6. Політико-правові трансформації в пострадянських країнах.

Питання для обговорення. Перебудова в СРСР та її вплив на зовнішню політику. Кризові явища в країнах соціалістичного табору. Нова політична реальність в Східній Європі в 80-ті роки ХХ століття. Ослаблення СРСР: причини та наслідки для внутрішньої та зовнішньої політики. Криза комуністичної ідеології. Оксамитові революції в Східній Європі. Повалення режиму Н. Чаушеску в Румунії. Вивід радянських військ з Афганістану. ГКЧП та розпад СРСР. Зовнішньополітична переорієнтація країн колишнього соціалістичного табору. Розпад Югославії. Балканські війни: війна Словенії за незалежність (1991), війна Хорватії за незалежність (1991–1995), Боснійська війна (1992–1995), операція НАТО в Боснії та Герцеговині (1995), війна в Косові (1998–1999), операція НАТО в Югославії (1999), конфлікт у Південній Сербії (2000–2001), конфлікт у Македонії (2001). Армяно-азербайджанський конфлікт навколо Нагорного Карабаху. Політико-правові трансформації в пострадянських країнах.

Основні поняття теми: оксамитові революції, соціалістичний табір, Варшавський договір, Югославія, Німеччина, СРСР, демократизація, перебудова, пострадянські країни.

Рекомендована література:

1. Верт Н. Історія Радянської держави. 1900–1991. Пер. з фр. / Навчальний посібник. Рівне: Вертекс, 2001. 480 с.
2. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / Перекл. з німецької Х. Назаркевич, наук. ред. М. Крикун. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005.
3. Мотиль О. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження / Пер. з англ. Павла Грицака. Київ: Критика, 2009. 198 с.
4. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору : монографія / за редакцією А.Г. Бульвінського. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. 288 с.
5. Халапсіс О.В., Поплавський О.О., Левін О.Л. Політичні та конституційно-правові трансформації в країнах Центральної Азії (1991–2021 рр.). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. №3. С. 52-59.
6. Allcock J. B. *Explaining Yugoslavia*. Columbia University Press, 2000.
7. Allen B. *Rape Warfare: The Hidden Genocide in Bosnia-Herzegovina and Croatia*. University of Minnesota Press, 1996.
8. Baker C. *The Yugoslav Wars of the 1990s*. Macmillan International Higher Education, 2015.

9. Benda M., Benda M., Klíma M., Dobrovský P., Pajerová M., Pánek Š. *Studenti psali revoluci (Students wrote the revolution - in Czech)*. Prague: Univerzum, 1990.
10. Bideleux R., Jeffries I. *A History of Eastern Europe: Crisis and Change* (2-nd ed.). Taylor & Francis, 2007.
11. Brown C., Karim F. *Playing the «Communal Card»: Communal Violence and Human Rights*. New York: Human Rights Watch, 1995.
12. Brouwer A.-M. de. *Supranational Criminal Prosecution of Sexual Violence*. Intersentia, 2005.
13. Campbell K. *Genocide and the Global Village*. Springer, 2001.
14. Fink G. *Stress of War, Conflict and Disaster*. Academic Press, 2010.
15. Finlan A. *The Collapse of Yugoslavia 1991–1999. Essential Histories*. Oxford, UK: Osprey, 2004.
16. Friedman F. *Bosnia and Herzegovina: A Polity on the Brink*. Routledge, 2013.
17. Gagnon V. P. *The Myth of Ethnic War: Serbia and Croatia in the 1990s*. Cornell University Press, 2004.
18. Garton Ash T. *We the People: The Revolution of '89, Witnessed in Warsaw, Budapest, Berlin and Prague*. Cambridge, 1990.
19. Geldenhuys D. *Deviant Conduct in World Politics*. Springer, 2004.
20. Glenny M. *The fall of Yugoslavia: the third Balkan war*. London: Penguin, 1996.
21. Goldstein I. *Croatia: A History*. C. Hurst & Co, 1999
22. Kukral M. A. *Prague 1989: Theater of Revolution*. New York: Columbia University Press. 1997.
23. Tauchen J., Schelle K. etc. *The Process of Democratization of Law in the Czech Republic (1989–2009)*. Rincon: The American Institute for Central European Legal Studies, 2009. 204 p.
24. Williams K. 'Civil Resistance in Czechoslovakia: From Soviet Invasion to «Velvet Revolution», 1968–89'. *Civil Resistance and Power Politics: The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present / Ed. by Adam Roberts and Timothy Garton Ash*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

ТЕМА 9. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ. ПОСТЫПОЛЯРНИЙ СВІТ

План

1. Специфіка міжнародних відносин після 1991 року (постбіполярний світ).
2. Інтеграційні процеси у сучасному світі і їх вплив на світовий політичний процес. Створення Європейського Союзу.
3. Політична інтеграція.
4. Глобальний, регіональний і локальний (субрегіональний) рівні політичної інтеграції.

5. Політична дезінтеграція та її наслідки для світової політики.
6. Демократизація і гуманізація міжнародного життя: суть, характер, основні політичні параметри, протиріччя і парадокси.

Питання для обговорення. Природа і основа тенденцій світової політики, їх специфіка і відмінність від тенденцій руху системи, еволюції міжнародних відносин. Суть понять «інтеграція» та «регіоналізація». Глобальний, регіональний і локальний (субрегіональний) рівні політичної інтеграції. Інтеграційні процеси в сучасному світі і їх вплив на світовий політичний процес. Політична інтеграція як створення єдиного політичного співтовариства на основі союзу двох або декількох держав. Основні стадії (етапи) та форми інтеграції. Умови та чинники активізації інтеграційних процесів на сучасному етапі. Особливості розвитку інтеграційних процесів у регіонах світу. Особливості розвитку європейських інтеграційних процесів. Основні інтеграційні об'єднання в Азії. Активізація інтеграційних процесів у Латинській Америці. Інтеграційні регіональні та субрегіональні об'єднання в Африці. Політична дезінтеграція та її наслідки для світової політики. Демократизація і гуманізація міжнародного життя: суть, характер, основні політичні параметри, протиріччя і парадокси.

Основні поняття теми: постбіполярний світ, Європейський Союз, США, НАТО, Всесвітня торгова організація, інтеграція, дезінтеграція, регіоналізація.

Рекомендована література:

1. Артёмов, І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз : навчальний посібник. – Ужгород : Ліра, 2007. 384 с. (Євроінтеграція: український вимір; Вип. 7).
2. Бебик В. М., Шергін О.С., Дегтерьова Л.О. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика: навчальний посібник. К.: Україна, 2006. 208 с.
3. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навчальний посібник. К.: «Хай-Тек-Прес», 2007. 336 с.
4. Демчук, П. О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції [Текст]: навчальний посібник. / Павло Олексійович. Демчук. К. : ППП, 2004. 264 с.
5. Дещинський Л.Є. Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. І. Навч. посіб. – Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2002. 224 с.
6. Дещинський Л. Є. Міжнародні відносини України: історія і сучасність: Ч. II. Навч. посіб. – Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2004. 320 с.
7. Дзяд, О. В. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України [Текст] : навч. посіб. / О. В. Дзяд, О. М. Рудик; за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, Л. Прокопенко та В. Стрельцова. К. : Міленіум, 2009. 668 с.

8. Європейський Союз: Словник-довідник / Ред. М.Марченко. – К.: К.І.С., 2006. – 140 с.
9. Іваницька О.П. Міжнародні відносини у міжвоєнний час (1918-1939 роки) / О. П. Іваницька // Іваницька, Ольга Павлівна. Новітня історія країн Європи та Америки 1918 – 1945 рр.: Навч. посібник. Вінниця, 2004. С.60-92.
10. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. ХХ – початок ХХІ ст.: Навч. посіб. / В.Ф.Салабай, І.Д.Дудко, М.В.Борисенко, М.П.Чуб. К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.
11. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики ХХ-ХХІ ст.: Навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц./ В.Ф.Салабай (кер. авт. кол.), І.Д.Дудко, М.П.Чуб та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 200 с.
12. Історія Центрально-Східної Європи: Посіб. для студентів історич. і гуман. фак. університетів / За ред. Зашкільняка Л. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2001. – 660 с.
13. Каменський Анатоль. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.
14. Копійка, В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування [Текст]: навчальний посібник / за ред. Л.В. Губерського. / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. Рек. МОН України. К. : Знання, 2009. 751 с.
15. Країни Євросоюзу та Україна [Текст]: навчальний посібник-довідник / [упоряд. Я.Бухней; за ред. О.Крисюка]. Тернопіль : Астон, 2008. 208 с.
16. Крушинський В.Ю., Манжола В.А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945 – 1980. Дати. Події. Факти: навч. посіб. К.: Либідь, 2007. – 192 с.
17. Лендшел, М. О. Розширення та політика сусідства Європейського Союзу [Текст]: навчально-метод. посібник та матеріали до курсу. Ужгород : Мистецька лінія, 2008. – 284 с.
18. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Кобза, 2003. – 528 с.
19. Мартиненко А.К., Мартиненко Б.А. Міжнародні відносини 1945 – 1975 років: навч. посіб. – К.: Ліра-К, 2007. – 366 с.
20. Мицик, Л. М. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007) [Текст]: навч. посібник. К. : Академвидав, 2008. 544 с.
21. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки): Підручник / Гол.ред. Головка С.В. – К.: Вид-во Либідь, 2003. – 560 с.
22. Міжнародні відносини і євроатлантична інтеграція України: Підручник. – К.: Освіта України, 2005. – 404 с.
23. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000): Підручник / А.В. Губернський, Л.Ф. Гайдуков, В.Г. Кремень та ін. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.
24. Міжнародні організації: навч. посіб. /Заред. О.С.Кучика.- 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 749 с.

25. Овсій О.І. Зовнішня політика України від давніх часів до 1944 року. К.: Либідь, 1999.

26. Панкова, Є. В. Історія Європи [Текст]: навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2007. – 352 с.

27. Сич, О. І. Світ у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку [Текст] : навч. посібник / Олександр Іванович Сич, А. В. Мінаєв. – Рек. МОН. – Чернівці : Наші книги, 2010. – 200 с.

28. Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр. Навч. посібник. К.: Либідь, 1997. – 232 с.

29. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посібник. Львів: Новий Світ, 2004. – 144 с.

30. Чекаленко Л.Д. Дипломатія. Україна в системі міжнародних відносин. Словник-довідник: навчальний посібник. – К.: МАУП, 2007. 176 с.

31. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: підручник. – К.: Либідь, 2006. 712 с.

ТЕМА 10. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

План

1. Поняття та сутність процесу глобалізації.
2. Феномен глобалізації в історичній динаміці.
3. Фактори глобалізації.
4. Концепції глобалізаційного розвитку.
5. Глобалізація і новий світовий порядок.
6. Виклики та загрози глобалізації.

Питання для обговорення. Основні підходи до характеристики сучасної епохи. Історичні коріння глобалізації. Культурно-історичні аспекти глобалізації. Вплив глобалізації на політику національних держав. Глобалізація як фактор світової політики. Прогнози та аналітика щодо майбутнього світового порядку (Дж. Фрідман, О. Тоффлер, С. Хантінгтон, З. Бжезинський та ін.).

Основні поняття теми: глобалізація, світова політика, транснаціональні компанії, міжнародні організації, світовий порядок, багатополарний світ.

Рекомендована література:

1. Андрос Є. Глобалізація: антропокультурний та соціокультурний контекст проблеми. *Освіта і управління*. 2002 . Т. 5. № 1. С. 10–19.
2. Воронов І. О. Глобалізація і політика: Реалії і перспективи соціальних трансформацій: Монографія. К.: Генеза, 2004. 288 с.

3. Гелд Д., Мак-Грю Е. Глобалізація / антиглобалізація: Пер. з англ. К.: К.І.С., 2004. 180 с.
4. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя. Київ : Альтерпрес, 2004. 100 с.
5. Капітоненко М. Г. Асиметричний конфлікт у постбіполярній системі міжнародних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*. 2002. Вип. 24. С. 252–257.
6. Сорос Дж. Джордж Сорос про глобалізацію: Пер. з англ. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 173 с.
7. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму (Відкрите суспільство під загрозою): Пер. з англ. К.: Основи, 1999. 259 с.
8. Тоффлер Е. Третя Хвиля: Пер. з англ. К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 475 с.
9. Халапсіс О. В. Сучасна цивілізаційна ситуація і метрико-онтологічні параметри історичного буття. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*. 2006. Вип. 301-302. С. 95-99.
10. Dahrendorf R. Class and Class conflict in industrial Society. London: Routledge & Kegan Paul, 1969. 336 p.
11. The 2007 top 10 Global Economic Challenges. An Assessment Of Global Risks And Priorities. Brookings global economy and development. Washington, DC: The Brookings Institution, 2007. 25 p.
12. Waltz K. Peace, Stability, and Nuclear Weapons. La Jolla, CA: IGCC, 1995. 32 p.

ТЕМА 11. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА

План

1. Світова політика як сфера прояву глобальних проблем. Поняття «глобальні проблеми», їх систематизація і класифікація.
2. Римський клуб про глобальні загрози. Програми трансформації міжнародного співтовариства.
3. Шляхи аналізу і вирішення глобальних проблем в умовах відсутності глобальної системи формування цілей і розподілу ресурсів.
4. Інтегративна роль постановки глобальних проблем в політичному житті міжнародного співтовариства.

Питання для обговорення. Проблема визначення критеріїв прогресу. Основні характеристики сучасної епохи. Концепція постіндустріального суспільства. Філософська глобалістика. Сутність та шляхи вирішення глобальних проблем.

Основні поняття теми: глобальні проблеми, екологія, демографія, екофілософія, антропогенна цивілізація, ноосфера, глобальний еволюціонізм, антропогенна цивілізація, глобальність, глобалістика, інформаційне суспільство, суспільство третьої хвилі.

Рекомендована література:

1. Бойченко І. В., Бойченко М. І. Філософія : навч. посіб. для дистанц. навч. Київ : Ун-т «Україна», 2011. 211 с.
2. Бондаревич І. М. Філософія : навч. посіб. Київ : Алерта, 2013. 239 с.
3. Габрієлян О. А., Кальной І. І. Філософія історії : підручник. Київ : Академвидав, 2011. 213 с.
4. Гіденс Е. Нестримний світ. Як глобалізація перетворює наше життя. Київ : Альтерпрес, 2004. 100 с.
5. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона ; пер. з англ. Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2008. 400 с.
6. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеєв, Р. В. Кобець та ін. Київ : Альтерпрес, 2003. 192 с.
7. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства : навч. посіб. Київ : Либідь, 1999. 360 с.
8. Соціальна філософія : підруч. для вищої шк. / В. С. Афанасенко, М. І. Горlach, О. Г. Данильян та ін. Харків : Прапор, 2011. 679 с.
9. Філософія : навч. посіб. для студентів і аспірантів вищих навч. закл. / за ред. І. Ф. Надольного. 8-ме вид. Київ : Вікар, 2012. 534 с.
10. Філософія : підруч. для студентів вищ. навч. закл. / за ред. Л. В. Губерського. Харків : Фоліо, 2013. 509 с.
11. Халапсіс О. В. Основи філософського аналізу суспільства : навчальний посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2003. 48 с.
12. Щерба С. П., Заглада О. А. Філософія : підруч. для студентів вищ. навч. закл. Житомир : Полісся, 2012. 547 с.
13. Halapsis A. Digital technologies and reforging the iron men. *ScienceRise*. 2016. Vol. 24, #7/1. P. 55–61.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ КОНФЛІКТИ

План

1. Основні підходи до вивчення конфлікту. Типологія конфліктів.
2. Внутрішньополітичний та зовнішньополітичний конфлікти.
3. Воєнний конфлікт як чинник світової політики.
4. Війна і мир – засоби затвердження, збереження і перерозподілу влади в сфері міжнародно-політичних відносин.
5. Війна – концентрована форма воєнного конфлікту: визначення, різновиди, еволюція.
6. Феномен міжнародного тероризму.

Питання для обговорення. Феномен конфлікту в політичних практиках. Основні типи конфліктів. Військові конфлікти на пострадянському просторі. Військові загрози сучасності.

Основні поняття теми: конфлікт, війна, мир, влада, міжнародний тероризм.

Рекомендована література:

1. Халапсис А. В. Геополітичні та цивілізаційні мотивації військових конфліктів. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2011. №2 (27). С. 176-182.
2. Халапсис А. В. Війна як бізнес-проект? *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2013. № 1 (30). С. 191-195.
3. Barzilai G. Wars, Internal Conflicts and Political Order: A Jewish Democracy in the Middle East. Albany: State University of New York Press, 1996.
4. Beer F. A. Meanings of War and Peace. College Station: Texas A&M University Press, 2001.
5. Clausewitz Carl Von. On War. Princeton University Press, 1976
6. Codevilla A. No Victory, No Peace. Rowman and Littlefield, 2005
7. Codevilla A., Seabury P. War: Ends and Means (2 ed.). Potomac Books, 2006.
8. Fog Agner (2017). Warlike and Peaceful Societies: The Interaction of Genes and Culture. Open Book Publishers. doi:10.11647/OBP.0128.
9. Fry D. The Human Potential for Peace: An Anthropological Challenge to Assumptions about War and Violence. Oxford University Press, 2005.
10. Fry D. Beyond War. Oxford University Press, 2009.
11. Gat A. War in Human Civilization. Oxford University Press, 2006.
12. Keen D. Useful Enemies: When Waging Wars Is More Important Than Winning Them. Yale University Press, 2012.
13. Kelly R. C. Warless Societies and the Origin of War, University of Michigan Press, 2000.
14. Lebow R. N. A Cultural Theory of International Relations. Cambridge University Press, 2008.
15. Lindemann T. Causes of War. The Struggle for Recognition. Colchester, ECPR Press, 2010.
16. McIntosh J. A Peaceful Realm: The Rise and Fall of the Indus Civilization. Oxford: Westview Press, 2002.
17. Metz S., Cuccia P. R. Defining War for the 21st Century, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2011.
18. Otterbein K. How War Began. College Station TX: Texas A&M University Press, 2004.
19. Smith D. L. The Most Dangerous Animal: Human Nature and the Origins of War. Macmillan, 2009.
20. Strachan H. The Direction of War. Cambridge University Press, 2013.
21. Turchin P. War and Peace and War: Life Cycles of Imperial Nations. NY: Pi Press, 2005.

ТЕМА 13. МІЖЕТНІЧНІ КОНФЛІКТИ

План

1. Поняття міжетнічного конфлікту.
2. Причини міжетнічних конфліктів.
3. Типологія міжетнічних конфліктів.
4. Механізми конфлікту.
5. Шляхи вирішення міжетнічних конфліктів.

Питання для обговорення. Міжетнічні конфлікти у Західному світі. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі. Міжетнічні конфлікти на Балканах. Міжетнічні конфлікти в Азії та в Африці.

Основні поняття теми: міжетнічний конфлікт, геноцид, війна, мир, влада, терор.

Рекомендована література:

1. Ларченко М. Л. Міжетнічний конфлікт як соціально-політичне явище: теоретичний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01. Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. Львів, 2008. 20 с.
2. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Пер. П. Тарашук. Київ: Основи, 1994. 224 с.
3. Тимофєєв С. Міжетнічні конфлікти та роль держави в їх вирішенні. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. К., 2008. Вип. 13. С. 201–208.
4. Халілев Р. А. Міжетнічні конфлікти та їх зв'язок зі станом оперативної обстановки. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юрид. науки*. 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 300–310.
5. Denny E., Walter B. F. Ethnicity and civil war. *Journal of Peace Research*. 2014. Vol. 51 (2). P. 199–212.
6. Gilley B. Against the concept of ethnic conflict. *Third World Quarterly*. 2004. Vol. 25 (6). P. 1155–1166.
7. Harbom L., Wallensteen P. Armed conflict and its international dimensions, 1946–2004. *Journal of Peace Research*. 2005. Vol. 42 (5). P. 623–635.
8. Hechter M. *Containing Nationalism*. New York: Oxford University Press, 2000.
9. Fox J. Ethnic minorities and the Clash of Civilizations: A quantitative analysis of Huntington's thesis. *British Journal of Political Science*. 2002. Vol. 32 (3). P. 415–434.
10. Kalyvas S. N. *The Logic of Violence in Civil War*. New York: Cambridge University Press, 2006.

11. Mamdani M. *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2001.

12. Mishali-Ram M. Ethnic Diversity, Issues, and International Crisis Dynamics, 1918-2002. *Journal of Peace Research*. 2006. Vol. 43 (5). P. 583–600.

13. Snyder J. *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*. W. W. Norton & Company, 2000.

14. Toft M. D. *The Geography of Ethnic Violence: Identity, Interests, and the Indivisibility of Territory*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2003.

15. Varshney A. *Ethnic Conflict and Civic Life : Hindus and Muslims in India*. New Haven: Yale University Press, 2002.

ТЕМА 14. УКРАЇНА У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ

План

1. Політика багатовекторності та відмова від неї.
2. Угода про асоціацію Україна – ЄС: зміст, наслідки підписання.
3. Співробітництво України та НАТО.
4. Російська загроза.
5. Зовнішня політика України на сучасному етапі.
6. Геополітичне становище сучасної України.

Питання для обговорення. Міжнародне становище України в сучасному світі. Основні пріоритети зовнішньої політики України. Проблеми європейської інтеграції України. Перспективи набуття членства України в НАТО. Російська загроза: виклики та відповіді. Основні союзники України в Європі та світі. Вектори зовнішньої політики сучасної України. Україна як суб'єкт і об'єкт світової політики. Традиції зовнішньої політики України – геополітична, цивілізаційна, соціокультурна. Роль і місце України в новому геополітичному просторі. Сценарії і стратегії міжнародно-політичної діяльності України на сучасному етапі. Україна і Росія, Україна і країни СНД, Україна і Європа, Україна і Азія. Місце і роль великих держав в зовнішній політиці України.

Основні поняття теми: Україна, ЄС, НАТО, російська агресія, зовнішня політика, європейська інтеграція, євроатлантична інтеграція..

Рекомендована література:

1. Василевський О. Л., Гончар М. Н. Структура геополітичних інтересів України. К., 1995.

2. Геополітичне майбутнє України : Міжнародна науково-практична конференція. К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 1998.

3. Герасимчук З.В., Лютак О. М. Регіональна політика транскордонного співробітництва: механізм формування та реалізації: монографія. Луцьк :

Надстир'я, 2010. 186 с.

4. Грабовський О. І. Державна політика України у сфері соціально-економічного розвитку в контексті європейської інтеграції: Львів : Регіон. ін-т держ. упр. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2018.

5. Ігнат'єва Т. В. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність : навч. посіб.: К, ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 111 с.

6. Ігнатенко Т. С. Політика формування середнього класу: сутність, складові та пріоритетні напрями в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 214-221.

7. Каріх І. Культурна політика як інструмент політики національної безпеки України. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2017. Vol. 4 (2). С. 136-140.

8. Недбай В.В. Світова політика сучасності: навчальний посіб. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 240 с.

9. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студ. вищ. закладів освіти. – 5-те вид., стер. – Львів : Новий Світ-2000, 2008. 304 с.

10. Пиріг П. В. Україна та європейська політика. Самостійна робота студентів: навч. посіб. Київ: Київська гуманітарна академія, 2014. 60 с.

11. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. 516 с.

12. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.

13. Політологія: підручник / О.В. Бабкіна (ред.), В.П. Горбатенко (ред.). – 3-тє вид., перероб., доп. К. : Академія, 2008. 567 с.

14. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. – 460 с.

15. Тараненко Г. Г. Зовнішня політика України в умовах сучасних викликів глобальної і регіональної безпеки. *Politology bulletin*. 2018. Iss. 80. С. 61-67.

16. Ткаченко В.М. Україна на межі цивілізацій. К., 1995.

17. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин. К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. 512 с.

18. Цюрупа М.В., Ясинська В.С. Основи сучасної політології: підручник. К.: Кондор, 2009. 354 с.

19. Федуняк С.Г. Діяльність європейських та євроатлантичних інститутів у сфері безпеки: навч. пос. для студ. ВНЗ. Чернівці: Рута, 2008. 327 с.

20. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. – 3-тє вид., доповн. та виправл. Львів: Новий Світ-2000, 2009. 357 с.

21. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. — 2-ге вид., допов. і оновл. Київ : LAT&K, 2015. 477 с.

22. Чернега О.Б., Іваненко І.А. НАТО та система міжнародної безпеки: навч. посіб. Донецьк, 2009. 228 с.

23. Чернега О.Б., Білозубенко В.С. Спеціальні програми НАТО: навч. посіб. Донецьк, 2009. 219 с.

Навчальне видання

Халапсіс Олексій Владиславович

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО»**

***для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» денної та заочної форм навчання***

Редактори, оригінал-макет – *Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга*

Підп. до друку 28.03.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 1,52. Обл.-вид. арк. 1,63.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua